ILMIY TADQIQOTNING ZAMONAVIY METODLARI

Qambarov Abdujabbor Boxroliyevich
Namangan davlat pedagogika institute
Maktabgacha ta’lim kafedrasi (PHD) dotsenti
abdujabborqambarov@gmail.com
Abduqahhorova Nilufar
Namangan davlat pedagogika instituti
Ta’lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta’lim) yo‘nalishi
1-bosqich magistranti
nilufarabduqahhova_1@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisda ilmiy tadqiqotning zamonaviy metodlarining mazmun-mohiyati, ularning tasnifi va ilmiy bilish jarayonidagi o‘rni keng tahlil qilinadi. Zamonaviy metodlarning tizimli, kompleks va integrativ xususiyatlari yoritilib, ularning empirik va nazariy bosqichlar bilan uzviy bog‘liqligi asoslab beriladi. Shuningdek, ilmiy tadqiqotlarda metodlarni to‘g‘ri tanlash va qo‘llashning natijalar ishonchliligini ta’minlashdagi ahamiyati ochib beriladi. Pedagogik hamda maktabgacha ta’lim sohasida zamonaviy metodlardan foydalanishning o‘ziga xos jihatlari tahlil qilinib, ularning ta’lim jarayonini takomillashtirishdagi roli ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: ilmiy tadqiqot, metodologiya, zamonaviy metodlar, tizimli yondashuv, modellashtirish, eksperiment, tahlil, integratsiya, pedagogika.

Аннотация: В работе рассматриваются современные методы научного исследования, их сущность, классификация и роль в процессе научного познания. Освещаются системные, комплексные и интегративные особенности современных методов, а также их взаимосвязь с эмпирическим и теоретическим уровнями познания. Раскрывается значение правильного выбора методов для обеспечения достоверности научных результатов. Особое внимание уделяется применению данных методов в педагогике и дошкольном образовании.

Ключевые слова: научное исследование, методология, современные методы, системный подход, моделирование, эксперимент, анализ, интеграция, педагогика.

Annotatsion: This thesis examines modern research methods, their essence, classification, and role in scientific cognition. It highlights the systemic, complex, and integrative characteristics of modern methods and their relationship with empirical and theoretical levels of knowledge. The study emphasizes the importance of proper method selection in ensuring research reliability. Special attention is given to the application of these methods in pedagogy and preschool education.

Keywords: scientific research, methodology, modern methods, systems approach, modeling, experiment, analysis, integration, pedagogy.

Ilmiy tadqiqotning zamonaviy metodlari masalasi bugungi ilm-fan taraqqiyoti sharoitida alohida dolzarblik kasb etib, ilmiy bilish jarayonining sifat va samaradorligini ta’minlovchi muhim metodologik asos sifatida namoyon bo‘ladi, chunki globallashuv, raqamli texnologiyalarning jadal rivoji va fanlararo integratsiyaning kuchayishi ilmiy izlanishlarga nisbatan yangi, kompleks yondashuvlarni talab etmoqda. Zamonaviy metodlar tizimli tahlil, modellashtirish, eksperimental va statistik usullar, shuningdek, raqamli platformalar va ma’lumotlar tahliliga asoslangan yondashuvlarni o‘z ichiga olib, ilmiy tadqiqotlarni yanada chuqur, izchil va kompleks tarzda olib borish imkonini yaratadi. Bunday metodlar orqali nafaqat yangi ilmiy bilimlar hosil qilinadi, balki mavjud bilimlar qayta ko‘rib chiqilib, ular zamonaviy talablarga mos ravishda takomillashtiriladi. Shu bilan birga, metodlarni oqilona tanlash va ularni ilmiy maqsadga muvofiq qo‘llash tadqiqot natijalarining obyektivligi, aniqligi va ishonchliligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi, bu esa tadqiqotchidan yuqori darajadagi metodologik tayyorgarlik va analitik tafakkurni talab etadi. Ayniqsa, pedagogik va maktabgacha ta’lim sohasida zamonaviy metodlardan foydalanish bolalarning rivojlanish xususiyatlarini chuqur tahlil qilish, ta’lim-tarbiya jarayonini ilmiy asosda tashkil etish hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni samarali joriy etishda muhim ahamiyat kasb etadi, shu bois ilmiy tadqiqotning

zamonaviy metodlarini o‘rganish va ularni amaliyot bilan uyg‘un holda qo‘llash ilmiy izlanishlar sifatini oshirishning zarur sharti sifatida qaraladi.

Ilmiy tadqiqotning zamonaviy metodlari tizimi ilmiy bilish jarayonining ichki mantiqini ochib beruvchi va tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini ta’minlovchi murakkab metodologik konstruksiya sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu tizimda metodlar oddiy texnik vosita emas, balki bilish strategiyasini belgilovchi muhim komponent sifatida qaraladi, chunki har bir metod tadqiqot obyektining ma’lum bir tomonini ochishga xizmat qiladi. Tizimli yondashuv aynan shu jihatdan muhim bo‘lib, u tadqiqot obyektini alohida elementlar yig‘indisi sifatida emas, balki o‘zaro bog‘liq va dinamik rivojlanayotgan yaxlit tizim sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Modellashtirish metodi esa real jarayonlarni abstrakt shaklda ifodalash orqali ularning mohiyatini chuqurroq anglash va turli sharoitlarda rivojlanish istiqbollarini bashorat qilishga yordam beradi. Eksperimental metod orqali esa nazariy gipotezalar sinovdan o‘tkazilib, ularning haqqoniyligi aniqlanadi, bu esa ilmiy bilishning empirik va nazariy bosqichlari o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ta’minlaydi. Shu sababli zamonaviy metodlarni kompleks qo‘llash ilmiy tadqiqotning izchilligi, mantiqiyligi va chuqurligini belgilovchi asosiy omil sifatida qaraladi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqot metodologiyasida statistik va matematik yondashuvlar alohida ahamiyat kasb etib, ular ilmiy natijalarning obyektivligini ta’minlashning muhim vositasiga aylanmoqda. Statistik metodlar yordamida empirik ma’lumotlar faqat yig‘ilibgina qolmay, balki ular asosida yashirin qonuniyatlar aniqlanadi, tendensiyalar ochib beriladi va ilmiy xulosalar mantiqiy jihatdan asoslanadi. Raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi esa ushbu jarayonni yangi bosqichga olib chiqib, katta hajmdagi ma’lumotlarni qayta ishlash, ularni tahlil qilish va natijalarni vizuallashtirish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi. Biroq metodlarning texnik jihatdan mukammalligi ularning avtomatik ravishda samarali qo‘llanishini anglatmaydi, aksincha, ularni to‘g‘ri tanlash va moslashtirish tadqiqotchining metodologik tafakkuri, analitik yondashuvi va ilmiy dunyoqarashiga

bevosita bog‘liqdir. Shu jihatdan zamonaviy metodlar nafaqat vosita, balki ilmiy fikrlash madaniyatini shakllantiruvchi omil sifatida ham qaraladi.

Maktabgacha ta’lim sohasida zamonaviy ilmiy tadqiqot metodlarini qo‘llash o‘ziga xos murakkablik va mas’uliyatni talab etadi, chunki bu yo‘nalish inson rivojlanishining eng muhim bosqichlari bilan bog‘liqdir. Pedagogik tadqiqotlarda kuzatish, suhbat, diagnostika va eksperiment metodlari keng qo‘llanilsada, ularning samaradorligi aynan metodologik asoslanganlik va tizimlilik darajasiga bog‘liq bo‘ladi. Masalan, oddiy kuzatish orqali olingan ma’lumotlar chuqur tahlil qilinmasa, ular ilmiy qiymat kasb etmaydi, biroq tizimli yondashuv asosida olib borilgan kuzatuvlar bolalarning rivojlanishidagi muhim qonuniyatlarni aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, zamonaviy metodlar pedagogik jarayonni faqat tavsiflash bilan cheklanmay, balki uni takomillashtirish, yangi yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etishga xizmat qiladi. Demak, ilmiy tadqiqotning zamonaviy metodlarini chuqur o‘zlashtirish va ularni ongli ravishda qo‘llash maktabgacha ta’lim tizimida samarali ilmiy izlanishlar olib borishning zarur sharti bo‘lib, bu jarayon ilmiy bilishning sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarilishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ilmiy tadqiqotning zamonaviy metodlari ilmiy bilish jarayonining sifat jihatdan yangi bosqichga ko‘tarilishida hal qiluvchi omil bo‘lib, ular orqali tadqiqot obyektini chuqur, tizimli va har tomonlama tahlil qilish, empirik ma’lumotlarni asosli ravishda yig‘ish hamda nazariy xulosalarni mantiqiy jihatdan puxta asoslash imkoniyati yaratiladi. Zamonaviy metodlarning kompleks va uyg‘un qo‘llanilishi ilmiy izlanishlarning izchilligi, obyektivligi va ishonchliligini ta’minlash bilan birga, ilmiy natijalarning amaliy ahamiyatini ham oshiradi. Shu bilan birga, metodlarni tanlash va ulardan foydalanish darajasi tadqiqotchining metodologik tayyorgarligi, analitik tafakkuri va ilmiy yondashuviga bevosita bog‘liq bo‘lib, bu omillar ilmiy ishning umumiy sifatini belgilaydi. Ayniqsa, pedagogik va maktabgacha ta’lim sohasida zamonaviy metodlardan oqilona foydalanish bolalar rivojlanishini chuqur o‘rganish, ta’lim-tarbiya jarayonini ilmiy asosda tashkil etish hamda innovatsion pedagogik yondashuvlarni joriy etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Demak, zamonaviy ilmiy metodlarni puxta egallash, ularni tadqiqot maqsadiga mos holda tanlash va amaliyot bilan uyg‘unlashtirish ilmiy izlanishlar samaradorligini oshirishning asosiy sharti bo‘lib, bu jarayon ilm-fan va ta’lim tizimining izchil rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. Maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi. — Toshkent, 2021.
2. S. Nishonova. Pedagogik tadqiqot metodologiyasi. — Toshkent: Fan, 2019.
3. B. Xodjayev. Umumiy pedagogika nazariyasi va metodologiyasi. — Toshkent: Innovatsiya, 2020.
4. N. X. Jo‘rayev. Falsafa va fan metodologiyasi. — Toshkent: Universitet, 2018.
5. V. V. Kraevskiy. Методология педагогики: новый этап. — Москва: Академия, 2008.
6. E. G. Yudin. Системный подход и принцип деятельности. — Москва: Наука, 1978.
7. John W. Creswell. Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. — Thousand Oaks: Sage Publications, 2014.
8. Alan Bryman. Social Research Methods. — Oxford: Oxford University Press, 2016.